

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
etunimi.sukunimi@pirha.fi
pirha.fi

Lausunto
19.8.2026

Vammaisneuvoston lausunto talousarvion tavoitteista

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvosto kiittää mahdollisuudesta osallistua talousarvion tavoitteita koskeviin keskustelutilaisuuksiin kesäkuussa 2026. Kesän aikana vammaisneuvostolla ei ollut kokouksia, joten jätämme lausunnon jälleen lyhyellä valmisteluajalla ja myöhemmin kuin muut toimielimet. Tästä huolimatta toivomme lausunnollamme olevan vaikuttavuutta.

Vammaiset henkilöt ovat usein valtaväestöä heikommassa asemassa sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluissa. Vammaisneuvosto esittääkin huolensa siitä, ettei talousarvion tavoitteissa ole yhtään tavoitetta tai mittaria, joilla vammaisten henkilöjen elinoloja tai palveluja pyrittäisiin kohentamaan.

Esimerkiksi YK:n vammaissopimuksen artikla 19 Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä edellyttää, että vammaiset henkilöt voivat yhdenvertaisesti muiden kanssa valita asuinpaikkansa ja kenen kanssa asuvat, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä. Vammaisten asumisen palveluihin on Pirhan alueella kuitenkin pitkät jonot ja palvelu ei vastaa tarpeeseen, mikä viivästyttää vammaisten nuorten itsenäistymistä ja kuormittaa omaishoitajia. Osa asumispalvelupaikoista ei täytä tiloiltaan asumisen laatuvaatimuksia. Vammaiset henkilöt joutuvat toisinaan muuttamaan myös kauaksi heille tärkeistä ihmisistä, koska sopivaa palvelua ei ole lähempänä saatavilla. Vammaisten asuminen tulisi saattaa pikimmiten vammaissopimuksen edellyttämälle tasolle.

Talousarvion tulee vastata vammaisten asumisen palvelujen monipuoliseen suunnitelmalliseen lisäämiseen ja kehittämiseen. Laitosmaisia isoja asumisyksiköjä ei tule rakentaa vaan pyrkiä kodinomaisuuteen ja noudattaa yllä olevaa artiklaa 19.

Uuden vammaispalvelulain siirtymäaika ja kaikkien palvelupäätösten uusiminen tulee kuormittamaan vammaissosiaalityötä erityisesti vuonna 2027. Vammaisten asiakkaiden oman näkemyksen selvittämiseen sekä palvelutarpeen arviointiin on varattava riittävät resurssit. Vammaispalvelujen sosiaalityöntekijöiden tulee voida tehdä ihmisoikeusmyönteisiä päätöksiä ja vastata yksilöllisiin tarpeisiin palveluilla. Vammaisten henkilöiden tulee pystyä luottamaan ja uskaltamaan hakea palveluita ilman pelkoa niiden menettämisestä tai heikentymisestä. Vammaispalveluiden neuvontavertaisuuteen ja asiakkaiden ohjaukseen tulee varata resursseja riittävästi.

Vammaisneuvosto antaa kiitosta, että strategian toimeenpanosuunnitelmaan on kirjattu Vammaispoliittisen ohjelman (Vampo) mukainen tavoite henkilöstön vammaistietoisuuden koulutusten käynnistämisestä. Pidämme tärkeänä, että Vampon koulutustavoite koskee henkilöstön lisäksi myös hyvinvointialueen poliittisia päättäjiä. Työntekijät ja päättäjät tulee sitouttaa koulutusprosessiin ja prosessi tulee uusia säännöllisin väliajoin. Talousarvion tavoitteiden tulee olla linjassa toimeenpanosuunnitelmaan kirjatun kanssa. Vampo-ohjelma sisältää kuusi ihmisoikeusperusteista toimenpidesuositusta, joiden toteuttamiseen on varattava riittävät määrärahat ja työaikaresurssi.

Esimerkiksi Vampon toimenpidesuositusten etenemisen koordinointi, vammaisten kokemusasiantuntijoiden palkkiot ja matkakulut, laadukkaat koulutusmateriaalit, sisältöjen päivittäminen ja ohjelmasta viestiminen sekä esteettömyystyöryhmän toiminta ja auditoinnit vaativat taloudellisia resursseja vuonna 2027 ja tulevina vuosina.

Vammaisneuvosto kiinnitti yleisesti huomiota myös siihen, että talousarvion tavoitteet - dokumentissa on runsaasti vieraskielisiä sivistyssanoja ja ammattilaistermejä, joille löytyisi suomenkieliset vastineet.

Seuraavassa yksityiskohtaisia huomioita pääotsikoittain eriteltynä.

Tärkeintä on ihminen

- Vammaisneuvosto pitää tärkeänä, että hyvinvointialueella tehtyjen päätösten vaikutuksia arvioidaan erityisesti vähemmistöjen ja haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien näkökulmasta.
- Neuvosto esittää vammaispalvelujen toimivuuden ja oikeudenmukaisuuden mittareiksi vammaispalvelupäätösten oikaisuvaatimusten ja kanteluiden määrän seuranta. Mediakeskustelujen seuranta neuvosto ei pidä hyvänä mittarina.
- Asiakaskokemusta tulisi mitata sellaisilla menetelmillä, joilla vaikeastikin vammaisetkin henkilöt ja heidän läheisensä saavat mielipiteensä kuuluviin. NPS-suosittelevaindeksi on vaikeasti ymmärrettävä ja monitulkintainen mittari useille vammaisryhmille eikä se kuvaa vammaisten henkilöiden omaa arviota saamastaan palvelusta.
- HaiPro-ilmoituksia koskevaa tavoitetta pidämme riskialttiina, mikäli se johtaa tilanteeseen, jossa työntekijät eivät uskalla tehdä ilmoituksia vaaratapahtumista tai vaaratapahtumia kirjataan läheltä piti -tapahtumiksi. Olennaista olisi arvioida, minkälaisia parannuksia on konkreettisesti tehty turvallisuuden parantamiseksi ja kuinka turvallisuuskulttuuri työyhteisössä toimii.

Vaikuttavat palvelut

- Vammaisneuvosto muistuttaa, että ensisijaisella lainsäädännöllä ei pystytä useinkaan vastaamaan vammaisen henkilön yksilöllisiin ja vaativiin tarpeisiin. Mikäli vammaisen asiakkaan palvelutarve ei ole olennaisesti muuttunut, palveluita ei tule kategorisesti leikata. Subjektiiiset oikeudet tulee toteutua täysimääräisesti.
- Lähitorien käyntimäärien mittaamisen ohella tulee jatkaa saavutettavan viestinnän ja esteettömyyden parantamista lähitoreilla.
- Hyvinvointialueen järjestämällä kuljetuksilla voidaan mahdollistaa vammaisten henkilöiden pääsy lähitoripalvelujen piiriin. Mahdollisuus lähitorikuljetuksiin tulisi olla asuinkunnasta riippumatta.
- Hyte -kerroinmittareita tulisi tarkastella ja kehittää myös vammaisten henkilöiden näkökulmasta. Yhteiskehittämistä ja vammaisvaikutusten arviointia voitaisiin tehdä Pirhan viranhaltijoiden, vammaisneuvoston ja vammaisjärjestöjen kesken vuosittain ennen hyte -

neuvotteluja. Hyte -neuvotteluissa tulee olla vammaisten järjestöjen edustus ja myös vammaisneuvoston edustus.

- Vammaisneuvostossa on havaittu, että vammaisten lasten omaishoitajat ovat usein äärirajoilla jaksamisensa ja taloudellisen tilanteensa kanssa. Omaishoidontuki ei saa olla riippuvainen omaishoitajan työelämästatuksesta. Omaishoidontuki ja omaishoitajien vapaat tulee säilyttää vähintään nykyisellä tasolla. Omaishoidon vapaiden toteutumiseen ja palvelujen vaihtoehtoihin sekä laatuun tulee panostaa. Omaishoidon tuen saamisen kriteereitä ei pidä tiukentaa vaan pikemmin lieventää, jotta omaishoitajuutta tuettaisiin ja samalla myös Pirha säästää omaishoitajien tärkeällä työllä omista palveluistaan.
- Terveys- ja kuntoutuspalveluihin tulee vastata yksilöllisesti eikä tasapäistämällä. Vammaisten henkilöiden kohdalla huomioitava positiivinen erityiskohtelu. Terveystuolilaki ja vammaispuvelulaki velvoittaa tuottamaan yhdenvertaiset palvelut vammaisten henkilöiden ja muiden kuntalaisten kesken, mutta vammaisten henkilöiden kommunikaatio, erityispiirteet, läheisten tuen tarve ja hoidon jatkuvuus sekä tietotaitoasiat vaativat terveyspalvelujen kehittämistä ja asiantuntemuksen lisäämistä. Vaativien vammaispuvelujen hoidon porrastus ja yhdenvertaistaminen terveyspalveluissa ei saa johtaa palveluiden heikentymiseen. Vammaisten henkilöiden terveyspalvelujen tulee vastata YK vammaisoikeuksien sopimuksen artiklaan 25 ja 26.
- Vammaisia henkilöitä tulisi ottaa omalääkärimallin piiriin tai kehittää enemmän erityistarpeita omaaville omalääkärihoitaja malli hoidon jatkuvuuden, asiantuntemuksen ja palveluiden saavutettavuuden kehittämiseksi.
- Vammaisten henkilöiden tulee saada myös mielenterveys- ja päihdepalveluja asiantuntevasti sekä saada joustavammin ja saavutettavammin terveyspalveluita erityistarpeisiin vastaten.

Henkilöstö

- Pitkien sairauspoissaolojen sijaan tulisi ennaltaehkäistä lyhyiden poissaolojen määrää. Pitkien sairauslomien takana usein selkeä syy. Työterveydenhuollon resurssien ja palveluiden tulee tukea henkilöstön hyvinvointia ja ennaltaehkäistä sairauksien kehittymistä pitkäaikaiseksi. Tutkimuksista ja hoidon saavutettavuudesta ei pidä säästää.
- Minimimitoitusten sijaan riittävä henkilöstömitoitus asiakas- ja hoitotyössä voi ennaltaehkäistä uupumusta ja sairauslomia. Henkilökunnalle tulee olla riittävästi aikaa tehdä laadukasta hoitotyötä ja asiakaspalvelua.
- Vammaispalveluiden henkilöstön saatavuuteen, veto- ja pitovoimaan tulee panostaa henkilöstön jaksamisen tukemiseksi ja palveluiden laadun sekä saatavuuden säilyttämiseksi.
- Pirhalla tulisi olla suunnitelma myös eri tavoin vammaisten henkilöiden työllistämiseksi. Vammaiset ihmiset voisivat toimia hyvinvointialueen resurssina ja voimavarana monissa eri tehtävissä. Kehitysvammaisten työtoiminnan järjestäminen on suhteessa paljon kalliimpaa kuin kehitysvammaisten palkkaaminen Pirhan palveluihin erilaisiin avustaviin työtehtäviin.

Toimiva yhteistyö

- Talousarvion tavoitteissa todetaan, että *hankintaprosessia on uudistettu*. Vammaisneuvosto painottaa, että vammaiset tulee ottaa oikea-aikaisesti mukaan heitä koskeviin hankintaprosesseihin, koska he eivät voi valittaa itse suoraan hankintapäätöksistä. Hankintaprosessien tulee tuottaa monipuolisia palveluita ja tukea vammaisten henkilöiden erityistarpeita, palveluiden jatkuvuutta ja monipuolista tuottamista. Osallisuustyöhön tulee varata riittävät taloudelliset resurssit.

19.8.2026

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvosto